

канд. екон. наук. — Харків: ХНАМГ. — 2010. — 22 с.

21. Пруненко Д.О. Удосконалення організаційно-методичного механізму формування кластерів нерудних матеріалів в регіонах України: автореф. дис. канд. екон. наук. — Харків: ХНАМГ. — 2009.—22 с.

22. Семенов Г.А., Богма О.С. Національний кластер — новий шлях для прискорення економічного та інноваційного зростання України // Вісник економічної науки України. — 2006. — № 2. — С.127-133.

23. Ковальов Ю.І. Кластер як новий інструмент модернізації економіки // Схід. — 2007. — № 5(83) — С.11-18

24. Марков Л.С., Ягольниць М. Кластеры: формализация взаимосвязей в неформализованных производственных структурах. — Новосибирск: ИЭОПП СО РАН, 2006. — 194 с.

25. Кибалов Е.Б., Комаров К., Пахомов К. Транспортно-логистический кластер Новосибирской области: модель формирования и оценки эффективности // Регион: экономика и социология. — 2007. — № 3. — С.42-54.

26. Николаев М.В. Кластерная концепция эффективной интеграции регионов в глобальную экономику [Электронный ресурс] // Проблемы современной экономики. — 2005. — № 1(13). — Режим доступа: http://www.m-economy.ru/art.php3_artid=20665

27. Шмарыго Л.В. Проблемы управления кластерами в промышленности // Региональная экономика: теория и практика. — 2008.

Надійшла до редакції 26.10.2016

Рецензент: к.е.н., проф. В.П. Колесніков

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОЦЕССА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕГИОНОВ И АСПЕКТОВ ВЛИЯНИЯ КЛАСТЕРИЗАЦИИ

Дробот С.А., Дубницький В.И.

Автор посвящает статью исследованию экономических процессов и обеспечения экономической безопасности хозяйственной деятельности на основе кластерного анализа, который является наиболее подходящим методом в наше время, рассматриваются проблемы предприятий в условиях глобализации мировой экономики. Кластеризация рассматривается как явление в современной экономике и как способ стабилизировать и усилить конкурентоспособность на мировом рынке. Объединение бизнеса является необходимым условием для успешного функционирования и экономической безопасности.

Ключевые слова. Кластер, экономическая безопасность, предпринимательские объединения.

FEATURES OF THE FORMATION PROCESS OF THE ECONOMIC SECURITY OF SUBJECTS OF ECONOMIC ACTIVITY AND REGIONAL ASPECTS OF THE IMPACT OF CLUSTERING

Drobot S.A., Dubnitskiy V.I.

The author devotes an article for study of economic processes and ensuring the economic security of economic activity based on cluster analysis, which is the most important method in our time, the problems of enterprises in the globalization of the world economy. Clustering is seen as a phenomenon in the modern economy and as a way to stabilize and strengthen competitiveness in the global market. Business Combinations is a prerequisite for the successful operation and economic security.

Keywords. Clustering, economic security, enterprise associations.

УДК 338.23

Ладонько Л.С., Михайловська О.В., Воронко А.О.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Чернігівський національний технологічний університет

У статті досліджено та проаналізовано існуючу систему державних програм інноваційного розвитку промислового сектора України. Виділені цілі програм і ступінь їх досягнення, визначені основні стримуючі фактори. Окремо охарактеризовані регіональні інноваційні програми. Окреслено шляхи вдосконалення нормативно-правового регулювання у зазначеній сфері.

Ключові слова. Інновації, програми, регіон, промисловий сектор, розвиток.

Вступ

Ключовим фактором забезпечення збалансованості функціонування національного господарства, а в його межах реального сектора регіональної економіки, а також підвищення рівня конкурентоспроможності його галузей і вироб-

ництв на світових ринках — є досягнення результативності та запровадження на практиці сучасної систем управління процесами формування, нарощення та використання інноваційного потенціалу регіональних господарських систем. Проте, це складне питання сучасного

державотворення щодо розбудови національного промислового виробництва інноваційно-інформаційного типу та забезпечення збалансованості його функціонування не може бути вирішеним без створення сучасної системної нормативно-правової бази у сфері регулювання інноваційної діяльності в Україні та її регіонах.

Постановка проблеми

На сьогодні створено розгалужену нормативно-правову базу національної інноваційної системи, що включає більше 1000 актів президента, парламенту, уряду. Варто проаналізувати, чому деякі з них є недовіреними, суперечать один одному, не забезпечують плідної роботи інноваторів. Як відомо, регіональна політика ґрунтується на довгострокових програмах розвитку. Конкретних механізмів реалізації інноваційної політики мало, так як вона розглядається у якості складової частини загальної програми розвитку. Отже, здійснені дослідження в сфері нормативно-правового регулювання забезпечення розвитку інноваційної діяльності в регіонах України потребують продовження щодо вивчення питання ефективної координації як одного з основних завдань управління даною сферою.

Аналіз дослідження публікацій

Актуальність проблеми державної підтримки інноваційно-спрямованого розвитку промисловості на мікро-, макро- і, особливо, на мезорівнях досліджуються у працях багатьох вітчизняних дослідників, а саме: В. Александрової, О. Алімова, О. Амоші, Г. Андрощука, Л. Антонюка, Ю. Бажала, Б. Буркинського, А. Власової, В. Геєця, Б. Данилишина, С. Дорогунцова, М. Долішнього, Н. Гончарової, М. Кизима, Н. Краснокутської, О. Лапко, Л. Мельника, М. Пашути, С. Покропивного, Л. Федулової, С. Харічкова, О. Царенко, А. Чухно, М. Чумаченка. Проте, віддаючи належне теоретичній та практичній цінності наявних науково-прикладних напрацювань, існує потреба у здійсненні системного дослідження проблем, щодо реалізації державних програм у сфері розвитку інноваційної діяльності промисловості в регіонах України.

Мета статті. Дослідити й проаналізувати нормативно-правову базу яка забезпечує регулювання розвитку інноваційної діяльності як на загальнонаціональному рівні так і на рівні регіонів та виділити фактори, що унеможливають реалізацію таких програм у сфері інноваційної діяльності у промисловості. Запропонувати обов'язкові складові, що мають бути включені до змісту державного рівня документів-доктрин щодо вирішення глобальних проблем у зазначеній сфері.

Вклад основного матеріалу

Відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Ук-

раїні» [1] стратегічними пріоритетами інноваційної діяльності в Україні на 2011–2021 рр. визначено наступні:

1) освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;

2) освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки;

3) освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів і нанотехнологій;

4) технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;

5) впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;

6) широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;

7) розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки.

Здійснення моніторингу стосовно реалізації визначених пріоритетних напрямів покладено на Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України, яке, починаючи з 2013 р., має щорічно надавати результати такого моніторингу Міністерству освіти і науки для інформування Кабінету Міністрів України.

Ще у грудні 2010 р. був підписаний Указ Президента «Про заходи, спрямовані на забезпечення ефективної реалізації Програми економічних реформ на 2010–2014 роки: «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», який передбачав підготовку на початку 2011 року комплексного плану національного розвитку з окремою главою «Розвиток в науково-технічній та інноваційній сферах» та виділені три етапи його реалізації [2]:

Перший етап: визначення принципів державно-приватного партнерства в науково-технічній та інноваційній сферах; визначення принципів і механізмів надання державної підтримки для залучення інвестицій в інноваційну діяльність, а також переговори з ЄС про вступ до Європейської дослідницької асоціації (ERA).

Другий етап: розвиток інноваційної інфраструктури; впровадження механізмів державної підтримки інноваційної діяльності; підвищення фінансової незалежності науково-дослідних інститутів та університетів у використанні коштів на наукові дослідження, отриманих від клієнтів; перехід на міжнародні критерії оцінки результатів досліджень і діяльності вчених, оптимізація структури державної науково-дослідної сис-

теми; збільшення бюджетної частки витрат на прикладні дослідження.

Третій етап: оновлення обладнання в НДІ і університетах; показники успіху (зростання частки інноваційних підприємств з 10,7% до 25%; збільшення загальних бюджетних витрат на дослідження і розробки з 0,95% до 1,5%.

Кабінет Міністрів України 2 лютого 2011 видав Указ № 389, повторивши ключові положення у вигляді державної програми інвестиційної та інноваційної діяльності. У даному документі деякі ідеї також отримали подальший розвиток. Наприклад, передбачалося, що споживання енергії на одиницю ВВП буде знижено на 20% до 2014 року.

Такі пріоритети лягли в основу подальших державних цільових програм [3]. Так, у період 1998–2013 років було ініційовано більше 200 інноваційних програм, що офіційно припускали державне фінансування. Проте, більше половини з них не отримали фінансування у зв'язку з відсутністю відповідних процедур на стадії парламентського затвердження і негнучкістю бюджету. Тим не менш, 28 з цих програм були скасовані в середині 2011 року, і лише деякі нові програми були розпочаті в 2012 році. Слід зауважити, що серед скасованих була національна програма з прогнозування. Незрозумілим залишається питання про те як без відповідних досліджень визначаються і формулюються стратегічні пріоритети. На сьогодні в Україні було реалізовано декілька державних програм у сфері інноваційного розвитку промислового сектора, які викладено у таблиці.

Тобто, початковою спробою реалізації комплексного програмного підходу до забезпечення розвитку високотехнологічних виробництв в Україні стала затверджена у 2004 р. Загальнодержавна комплексна програма розвитку високих наукоємних технологій [4]. Фактично у 2005–2010 рр. було реалізовано 12-ть із 13-ти розпочатих у 2005–2006 рр. проектів за Загальнодержавною комплексною програмою розвитку високих наукоємних технологій. Після 2006 р. відбір нових проектів не відбувався через брак фінансування Програми [5].

У 2010 р. Державним агентством України з управління державними корпоративними правами та майном за дорученням КМУ було підготовлено та внесено на розгляд ВРУ проект Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій», який згодом було відкликано. У березні 2013 р. на розгляд ВРУ було внесено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку висо-

ких наукоємних технологій» [6] (щодо приведення у відповідність з іншими законодавчими актами, збільшення терміну реалізації програми, обсягів фінансування заходів та конкретизації її завдань).

Відзначимо, що можливість, а не обов'язковість здійснення державної підтримки за рахунок державного та місцевого бюджетів може призвести до відсутності такої підтримки при розбудові індустріальних парків, в першу чергу муніципальної та державної форм власності. Досвід державного фінансування створення інших спеціальних правових режимів економічної діяльності показує, що розбудова інфраструктури спеціальних економічних зон здійснювалася без задекларованого і передбаченого державного фінансування, а державне фінансування технологічних парків здійснювалося не в повному обсязі, або ж не здійснювалося взагалі [7].

Крім того, система стимулювання створення і функціонування індустріальних парків передбачає низку преференцій у вигляді бюджетного фінансування, зменшення ставки і/або звільнення від сплати податкових і митних платежів впродовж визначеної кількості років або на весь термін функціонування індустріального парку (для особливих економічних зон промислово-виробничого типу Росії – це 49 років з початку функціонування, Китайсько-Білоруського індустріального парку – 50 років з 2012 р., промислових парків Молдови – не менше 30 років з початку функціонування, індустріальних парків Румунії – 15 років з початку функціонування для Українського індустріального парку – передбачені тільки пільги зі сплати ввізного мита на обладнання, яке не виготовляється в Україні) [8].

Як уже згадувалося за відношенням до інноваційних проектів, в той час як основний обсяг державного фінансування НДДКР надається у вигляді цільових грантів, спостерігається поступовий перехід до більш конкурсних способів фінансування. Зокрема, в жовтні 2012 року Кабінет міністрів затвердив «Концепцію реформування системи фінансування та управління науковою і науково-технічною діяльністю», метою якої є підвищення ефективності державного фінансування в науково-технічній сфері та управління науково-технічною діяльністю [9]. Реалізація Концепції потребує змін у практиці управління науково-дослідних організацій, більшість з яких знаходяться під контролем держави.

Згідно з Концепцією, частка науково-технічних програм, що відповідають національним науково-технічним пріоритетам у загальному обсязі державного фінансування НДДКР буде

Державні програми у сфері інноваційного розвитку промислового сектора

Назва програми	Документ, яким затверджено програму/термін виконання програми	Цілі програми	Ступінь досягнення результатів
1	2	3	4
Загальнодержавна комплексна програма розвитку високих наукоємних технологій	Закон України № 1676-ІV від 09.04.2004 / 2005–2013 рр.	Реалізація та впровадження на підприємствах проєктів наукоємних технологій. Збільшення у період до 2013 р. обсягів виробництва продукції V технологічного укладу з 5% до 12%, VI – з 1% до 3%, а також збільшення до 2013 р. частки високотехнологічної продукції в експорті України до 20%	Досягнуто часткових результатів: частка продукції V технологічного укладу становить близько 4,2% виробленої продукції, а продукція VI технологічного укладу не виробляється взагалі; частка експорту високотехнологічної продукції у структурі товарного експорту України – 2%.
Державна цільова програма розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки	Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2008 № 439 / 2009–2011 рр.	Створення правових, економічних і організаційних умов для розвитку та ефективного функціонування системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки як основи реалізації такої державної політики. Орієнтовний обсяг коштів державного бюджету, передбачених для виконання програми, становить 13,42 млн грн	Досягнуто часткових результатів: організовано загальнодержавну систему моніторингу інноваційної діяльності
Державна програма «Прогнозування науково-технологічного розвитку» на 2008–2012 рр.	Постанова Кабінету Міністрів України від 11.09.2007 № 1118 / 2008–2012 рр.	Створення єдиної системи прогнозно-аналітичних і стратегічних маркетингових досліджень науково-технологічного розвитку для підвищення ефективності державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності, задоволення потреб державного та приватного сектора економіки в об'єктивних і комплексних прогнозах щодо науково-технологічного розвитку, формування конкурентоспроможного вітчизняного сектора наукових досліджень і розробок. Орієнтовний обсяг коштів державного бюджету, передбачених для виконання Програми, становить 7330 тис. грн	Розроблений порядок, методологія та програмне забезпечення для здійснення прогнозно-аналітичних досліджень і моніторингу науково-технологічного розвитку; розроблений середньостроковий прогноз науково-технологічного розвитку на 2013–2017 рр. з урахуванням результатів стратегічних маркетингових досліджень ринкового попиту на високотехнологічну продукцію
Державна цільова економічна програма «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009–2013 рр.	Постанова КМУ № 447 від 14.05.2008 / 2009–2013 рр.	Активізація діяльності інноваційних структур; розвиток мережі нових елементів інноваційної інфраструктури (інноваційних центрів, центрів трансферу технологій, наукових парків, регіональних інноваційних кластерів, інноваційних бізнес-інкубаторів тощо), підвищення не менш як на 5% інноваційної активності промислових підприємств; прискорення темпів виробництва інноваційної продукції не менш як на 20%; залучення близько 7 млрд грн інвестицій для реалізації інноваційних проєктів. На 2011–2012 рр. програмою було передбачено видатки державного бюджету на загальну суму 60550 тис. грн	Цілі програми не були досягнуті через відсутність державного фінансування. Наразі діє 16 технопарків зареєстрованих ще до 2009 року, результативність діяльності яких різко знизилась; у державному бюджеті України на 2013 р. не було передбачено фінансування перших індустріальних парків зі статусом національних проєктів

Продовження таблиці

1	2	3	4
Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні	Постанова КМУ № 389 від 02.02.2011 / 2011–2015 рр.	Перехід на інноваційну модель розвитку економіки, модернізація виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції; на першому етапі (2011–2012 рр.) – створити сприятливі умови для залучення інвестицій; на другому етапі (2013–2015 рр.) – залучити інвестиції з метою забезпечення розвитку високотехнологічних базових галузей. Виконання Програми мало забезпечити додаткове зростання на 1,5–2,5% ВВП та залучати щороку додатково інвестиції в обсязі більш як 10 млрд грн	Залучення інвестицій Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України веде Державний реєстр інноваційних проектів, які можуть претендувати на державну підтримку. На сьогодні перелік чинних інноваційних проектів налічує 15 проектів у галузі машинобудування, АПК та хімічної промисловості
Державна цільова науково-технічна програма «Нанотехнології та наноматеріали» на 2010–2014 рр.	Постанова КМУ № 1231 від 28.10.2009 / 2010–2014 рр.	Створення наноіндустрії шляхом забезпечення розвитку її промислово-технологічної інфраструктури, використання результатів фундаментальних і прикладних досліджень, а також підготовки висококваліфікованих наукових та інженерних кадрів	Досягнуто часткових результатів через брак державного фінансування. Так, на початок 2013 року було профінансовано 6,3% від обсягу, запланованого програмою
Державна цільова науково-технічна програма розроблення новітніх технологій створення вітчизняних лікарських засобів для забезпечення охорони здоров'я людини та задоволення потреб ветеринарної медицини на 2011–2015 рр.	Постанова КМУ № 725 від 22.06.2011 / 2011–2015 рр.	Розроблення молекулярних і клітинних технологій створення вітчизняних лікарських засобів для забезпечення охорони здоров'я людини та задоволення потреб ветеринарної медицини	У 2013–2014 рр. не була надана державна підтримка в передбачуваному обсязі
Державна цільова програма розвитку індустріального (промислового) парку "Свема" в м. Шостці Сумської області на 2012–2015 рр.	Постанова КМУ № 1265 від 30.11.2011 / 2012–2015 рр.	Створення умов для розвитку індустріального (промислового) парку "Свема" в частині розбудови сучасної виробничої і ринкової інфраструктури для забезпечення виробництва конкурентоспроможної та високотехнологічної продукції	У 2012–2013 рр. не була надана державна підтримка передбачена в загальному обсязі 10,6 млн грн
Державна програма активізації розвитку економіки на 2013–2014 рр.	Постанова Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2013 р. № 187	Підвищення конкурентоспроможності економіки та покращення інвестиційного клімату; підтримка національного товаровиробника та реалізація політики імпортозаміщення; забезпечення розвитку високотехнологічних секторів економіки; стимулювання перетворень у стратегічних галузях і збільшення обсягу експорту товарів вітчизняного виробництва.	Цілі програми досягнуті частково: у 2013 році збільшення ВВП відбулося на рівні 0,2% проти прогнозованих 2,5–3,4%

Продовження таблиці

1	2	3	4
<p>Концепція «Проекту загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 р.»</p>	<p>Розпорядження КМУ від 09.07.2008 № 947</p>	<p>Активізація інноваційно-інвестиційної діяльності в промисловості та прискорення інтеграції промислового комплексу у світове виробництво</p>	<p>Зростання частки продукції галузей інноваційно-інвестиційного сектора, передусім машинобудування, прогнозувалось до 21% у 2012 р., фактичне виконання – 10%; сектора споживчих товарів, відповідно, – до 24%. Частку продукції енергосировинного сектора передбачалось знизити до 52% у 2012 р., фактичне виконання – 38,2%. Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції повинна була збільшитись до 15 – 20% у 2012 р. Фактично вона становила 3,3% у 2012 р. Не проводились роботи з розробки національних стандартів, практично не проводилась розробка національних стандартів, прийнятих на заміну міждержавних стандартів прийнятих до 1992 року, прийняття міждержавних стандартів як національних у сфері енергозбереження та енергоефективності, не створено систему системи оперативного взаємного сповіщення про продукцію</p>
<p>Концепція Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 р.</p>	<p>Постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 р. № 603</p>	<p>Комплексне розв'язання проблемних питань функціонування промислового сектору економіки України шляхом розроблення організаційно-економічного механізму та залучення ресурсів для реалізації завдань структурно-технологічної модернізації вітчизняної промисловості у напрямі збільшення частки високотехнологічних видів діяльності в обсягах виробництва та експорту, задоволення потреб внутрішнього ринку у продукції власного виробництва, зростання зайнятості та підвищення завдяки цьому добробуту населення.</p>	<p>Фінансування Програми передбачається здійснювати в рамках можливостей Державного бюджету, виходячи з наявних фінансових ресурсів, а також на засадах державно-приватного партнерства із залученням власних</p>

Примітка: * – складено за: офіційний портал Верховної Ради України. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>, <http://zakon2.rada.gov.ua/>, <http://zakon5.rada.gov.ua/>

подвоєна за період 2013–2017 рр. Існує також намір більш тісно співпрацювати з ЄС у різних НДДКР проєктах. Відзначимо, що низька оплата праці в секторі НДДКР була визнана серйозною перешкодою для реалізації Концепції на усунення якої було спрямоване Рішення Кабінету міністрів № 957, також прийняте в жовтні 2012 року.

У контексті даної статті слід детальніше розглянути стан виконання регіональних інноваційних програм.

Інноваційна політика в умовах децентралізації регіонів має полягати в чіткому розмежуванні функцій між загальнодержавним і регіональним рівнем. Загальнодержавний рівень – це розробка загальнодержавних міжрегіональних програм наукових досліджень, визначення і закріплення за регіонами певної спеціалізації (з урахуванням наявного в регіоні науково-технічного та виробничого потенціалу), підготовка наукових кадрів в спеціалізованих навчальних і наукових центрах для потреб регіонів. Регіональний рівень – це вивчення попиту на інноваційні розробки, залучення наявного науково-технічного потенціалу для вирішення локальних проблем розвитку регіону, формування сприятливого інноваційного середовища, починаючи зі школи і завершуючи виробництвом. Підвищення ролі регіонів у модернізації суспільного розвитку характерно для всіх високорозвинутих країн і не є винятком для України. Адже процеси локалізації виробництва, формування мережевих та інших новітніх територіально-виробничих сфер оптимізації національного господарства, необхідність подолання депресивності просторового розвитку вимагають прискорення модернізації продуктивних сил в інноваційному вимірі.

Закон «Про стимулювання розвитку регіонів» набрав чинності в 2006 році, заклавши правові, економічні та організаційні засади державної регіональної політики. За ним, в липні 2006 року, відбулося затвердження Державної стратегії регіонального розвитку до 2015 року. Підвищення конкурентоспроможності регіонів є головною метою даної стратегії, яка робить акцент на інновації з метою реструктуризації та диверсифікації економіки регіонів на основі нових технологій. Усі регіони в 2006 році отримали завдання розробити регіональні інноваційні плани, але лише деякі змогли перейти до стадії реалізації цих планів через відсутність фінансування з боку центрального уряду або неможливості місцевого фінансування (за винятком Донецька та Києва).

Тим не менш, незважаючи на вжиті до цього часу заходи, спроби включити інноваційний аспект в регіональні програми не були в

цілому успішними, при цьому існуючим ініціативам заважала відсутність фінансування, занадто загальні цілі і відсутність механізмів контролю. Так, з точки зору координації політики, стаття 10 Закону «Про інноваційну діяльність» дає право місцевим адміністраціям і виконавчим органам місцевого самоврядування залучати комерційні підприємства, установи та організації на своїх територіях, за взаємною згодою, в діяльність, що сприяє інноваційному розвитку (Проект ЄС (2011), «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні», том 3, Київ, С.25). Однак, як і в інших питаннях інноваційної політики в Україні, стримуючим фактором найчастіше виступає фінансування, а не відсутність правових документів. При цьому бюджетний кодекс України не виділяє джерела фінансування регіональних інноваційних програм:

Кошти повинні направлятися із загального обласного бюджету розвитку, який, як правило, розрахований на фінансування будівництва, капітальний ремонт та реконструкцію соціально-культурних об'єктів та муніципальної власності, а також житлово-комунальні послуги (Проект ЄС (2011), «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні», том 2, С.162).

6 серпня 2014 року у зв'язку завершенням строку реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року та, зважаючи на нерівномірність розвитку територій, зростання міжрегіональних соціально-економічних диспропорцій, значну диференціацією розвитку районів та міст, зниження рівня економічної активності та зменшення чисельності населення, Кабінетом міністрів України була затверджена Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2020 року [10]. Даним документом були визначені (крім економічних, соціальних, екологічних, інфраструктурних, територіальних та інших стратегічних аспектах розвитку областей) основні стратегічні напрями інноваційного розвитку регіонів України – розвиток інтелектуального капіталу та підвищення рівня інноваційної спроможності регіонів.

Однак, дана стратегія так і не стала пріоритетною для більшості регіонів України. Процеси стратегічного планування розвитку регіонів відбуваються повільними темпами, наразі існує проблема низької ефективності реалізації програм їх соціально-економічного розвитку [11]. Незважаючи на зміну процедур, формальний підхід до розробки стратегій ще, на жаль, залишається найбільш розповсюдженим. Існує тенденція до сприйняття регіональних стратегій не як основного документа регіонального розвитку, а як певного інструменту отримання коштів

з державного фонду регіонального розвитку.

Аналізуючи українське інноваційне законодавство, можна окреслити низку недоліків:

1) безліч законів, указів Президента, постанов і програм, які повинні стимулювати інновації та конкурентоспроможність національної економіки ускладнює визначення пріоритетів та управління інноваційними процесами на державному та регіональному рівнях;

2) законодавчо не врегульовано низку фундаментальних проблем, а саме: не розроблено чіткого механізму торгівлею інтелектуальною власністю, зокрема створеної у державному секторі економіки; не прийнято Закон «Про інноваційну статистику»; не розроблено механізму державного або приватного страхування інноваційних ризиків; не розроблено ефективних механізмів залучення фінансових ресурсів в інноваційну сферу;

3) наявність надзвичайно великої кількості нормативних документів, які тільки тимчасово врегульовують існуючі проблеми і є своєрідним «латанням дірок» в інноваційному законодавстві та встановлюють щораз нові «правила гри» в інноваційному бізнесі, що негативно впливає на суб'єктів інноваційної діяльності, особливо зарубіжних;

4) значна кількість прийнятих нормативних актів носить декларативний та суперечливий характер, в них відсутній детальний опис заходів здійснення і моніторингу пропонованих програм, у той час пов'язані з цим судові спори найчастіше перешкоджають реалізації законів і правил.

Зазначені проблеми взаємопов'язані й спільно обумовлюють значний розрив між заходами щодо реалізації інноваційної політики та їх фактичною реалізацією. З одного боку, дублювання компетенцій та відсутність координації дещо пояснюється безліччю законів, нормативних актів і програм, а також не завжди чіткими або такими, що суперечать один одному заявленими пріоритетами. З іншого боку, створення такої кількості програм з конфліктуючими пріоритетами згодом часто означає складність у знаходженні достатньої фінансової підтримки окремими програмами.

Відзначимо також і те, що ефективна координація є одним із основних завдань управління інноваційною діяльністю. Незважаючи на прогрес, досягнутий в ході адміністративних реформ, міра відповідальності ключових учасників все ще чітко не визначена (виділені ресурси часто не відповідають отриманим повноваженням; єдиний координуючий орган відсутній; горизонтальна координація недостатньо розвинена або відсутня взагалі). Таким чином, можна стверджувати, що реалізація держав-

них програм у сфері розвитку інноваційної діяльності промисловості в регіонах України унеможливується через відсутність державного фінансування і ефективних механізмів залучення коштів приватних інвесторів та практичної реалізації прийнятої нормативної бази.

Висновки

Отже, результати дослідження щодо оцінювання результативності провадження організаційно-економічної і системно-універсальної діяльності державних і регіональних суб'єктів управління, які опікуються питаннями формування інноваційного потенціалу промисловості в регіонах дозволяють визначити наступне:

1) відсутність помітних результатів загальнодержавних програмних заходів та їх законодавчого забезпечення щодо посилення інноваційної складової соціально-економічного розвитку України зумовлена насамперед декларативністю, неконкретністю цих програм, їх незабезпеченістю фінансовими та організаційними ресурсами і, головне, неготовністю органів державного управління на різних рівнях чітко сформулювати стратегію інноваційного розвитку, його цілі, завдання, засоби;

2) досвід щодо розробки та реалізації будь-якого типу Державних Комплексних і Цільових програм розвитку до 2014–2015 рр. та на «подальшу перспективу», а також, стратегій управління розвитком різних сфер економічної діяльності і планів реалізації заходів чи імплементації нормативно-правового забезпечення будь-якої природи свідчать про таке:

а) до цього часу вони так і залишилися не виконаними;

б) ефективність їхнього запровадження у практику господарювання ледь сягає 1,00%;

в) а ті, що під жорстким контролем і частково здійснювалися – втілені лише на 30,0%;

3) прийняті та проголошені (у якості кардинальних і прогресивних) «проривні проекти», «інноваційні програми» і «стратегічні плани заходів» – лише за окремими їхніми структурними рубриками можна вважати доктринальними і стратегічно спрямованими, а не адекватними (за своєю суттю і змістом) державного чи регіонального значення «стратегіям», «розпорядженнями Кабінету Міністрів України», «планам заходів», «Постановам» тощо.

У цій відповідності вважаємо доцільним включити до змісту державного рівня документів щодо вирішення глобальних проблем інноваційного розвитку промисловості:

1) конститутивно-ключові та когнітивно-інформаційні компоненти «функціональної та алокаційної дії»; і

2) перелік і визначеність об'єктів локалізації зусиль, ресурсів та джерела їхнього напов-

нення тощо, які забезпечуватимуть об'єктивність і реалізацію оптимізаційних управлінських рішень у визначеній сфері;

3) впровадження організаційно-економічного підходу до визначення масштабів інноваційного потенціалу в системі стратегічного управління;

4) використання сучасного прикладного інструментарію із оцінювання та прогнозування масштабів розвиненості інноваційного потенціалу;

Зазначене, зазвичай, і відрізняє «Постанови», «Стратегії», «Плани заходів» від різного роду проектно-ефемерних і декларативних «планів-задумів», чи оманливих «прогнозних передбачень», аналітичних оглядів (суттєво деформованих експертними тлумаченнями, а не реальними оцінками).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» // Відомості Верховної Ради України. – 2012 – № 19-20. – С.166.

2. Офіційний сайт президента України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf

3. Бурлака В. Пріоритети інноваційного розвитку в українській економіці // Діловий вісник. – 2010. – № 12 (199).

4. Мельник Т.М., Зубко О.В. Зовнішня торгівля високотехнологічними товарами: інституціональний вимір // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 2. – С.181-190.

5. Інституційні засади формування інноваційної моделі розвитку у промисловості України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.niss.gov.ua/articles/1300/>

6. Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій Верховна Рада України; Закон, Програма від 09.04.2004 № 1676-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1676-15>

7. Щодо заходів стимулювання створення та функціонування індустріальних парків в Україні. Аналітична записка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1340/>

8. Закон України «Про індустріальні парки» // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 22. – С.212.

9. Урядовий портал. Схвалено Концепцію реформування системи фінансування та управління науковою і науково-технічною діяльністю. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245708801&cat_id=244274160

10. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року (постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

11. Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pfirs.org/>

Надійшла до редакції 25.10.2016

Рецензент: к.е.н., проф. В.П. Колесніков

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕГИОНАХ УКРАИНЫ

Ладонько Л.С., Михайловская О.В., Воронко А.О.

В статье исследована и проанализирована существующая система государственных программ инновационного развития промышленного сектора Украины. Выделены цели программ и степень их достижения, определены основные сдерживающие факторы. Отдельно охарактеризованы региональные инновационные программы. Определены пути совершенствования нормативно-правового регулирования в указанной сфере.

Ключевые слова: Инновации, программы, регион, промышленный сектор, развитие.

LEGAL REGULATORY FRAMEWORK OF INNOVATION IN THE REGIONS OF UKRAINE

Ladonko L.S., Mihaylovska O.V., Voronko A.O.

The existing system of innovative development state programs of industrial sector in Ukraine were studied and analyzed. The program objectives and the degree of their achievement were marked, main constraints were identified. Regional innovation programs were described. The improving ways the legal of regulation were identified.

Keywords: Innovation, application, region, industry sector, development.